

Helliden 2:1 m.fl.

Arkeologisk utredning inför detaljplanläggning för planerad bostadsbyggnation inom delar av fastigheterna Helliden 2:1, Helliden 2:28, Siggestorp 4:1, 1:16 och 1:3, Agnetorp socken i Tidaholms kommun, Västra Götalands län

Helliden 2:1 m.fl.

Arkeologisk utredning inför detaljplaneläggning för planerad bostadsbyggnation inom delar av fastigheterna Helliden 2:1, Helliden 2:28, Siggestorp 4:1, 1:16 och 1:3, Agnetorp socken i Tidaholms kommun, Västra Götalands län

Jönköpings läns museums dnr: 2023-219
Länsstyrelsens dnr: 431-22698-2023

Rapport, foto och ritningar: Emma Boman
Rapportgranskning: Anna Ödeén
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Distribution: Digital pdf

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jonkopingslansmuseum.se

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr I2018/00079.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2024

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Målsättning och metod	7
Topografi	7
Fornlämnings- och kulturmiljö	7
Kartanalys	8
Tidigare undersökningar	8
Resultat	9
Område med skogsbrukslämningar	9
Område med fossil åkermark	9
Söschaktning, boplatsområde	9
Fynd	9
Utvärdering av undersökningsplanen	9
Administrativa uppgifter	12
Referenser	13
Arkiv	13
Kartmaterial	13
Tryckta källor och litteratur	13

Bilagor

Bilaga 1. Kartor	15
------------------------	----

DEN UPDRAGSARKEOLOGISKA PROCESSEN

Uppdragsarkeologin regleras av 2 kap. 10–14§§ i Kulturmiljölagen samt genom allmänna råd och föreskrifter. Arkeologiska uppdrag indelas i flera etapper: arkeologisk utredning, förundersökning och undersökning. Processen syftar i första hand till att bevara fornlämningarna, vilket är grundtanken i kulturmiljölagen.

Arkeologisk utredning

Arkeologisk utredning brukar göras i två steg. Den första etappen, steg 1 (AU1), innebär att befintlig kunskap i form av arkivmaterial, äldre handlingar och historiska kartor samt litteratur och uppgifter om tidigare undersökningar sammanställs med syfte att se om fornlämningar berörs av arbetsföretaget. Därtill görs en fältinventering i syfte att lokalisera tidigare okända fornlämningar. Steg 2 (AU2) utgör den del som innebär markingrepp i form av sökschakt med grävmaskin och provrutsgrävning. Om det konstateras förekomst av fornlämningar så kan dessa, om de inte kan bevaras, gå vidare till en arkeologisk förundersökning.

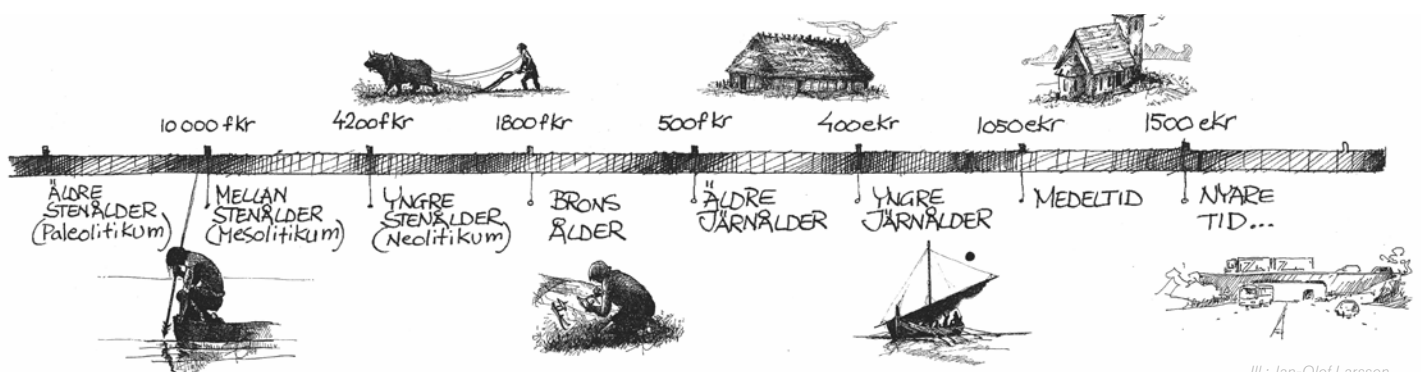
Arkeologisk förundersökning

En arkeologisk förundersökning (FU) syftar till att fastställa och beskriva fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt att ta till vara fynd. Resultaten ska kunna ligga till grund för länsstyrelsens bedömning av kunskapspotentialen inför kommande beslut om tillstånd till ingrepp i en fornlämning. Förundersökningen ska också ge underlag för företagarens (exploatörens) vidare planering. Om fornlämningen efter förundersökning bedöms vara välbevarad och ha vetenskaplig potential går det vidare till nästa steg i processen - en arkeologisk undersökning.

Arkeologisk undersökning

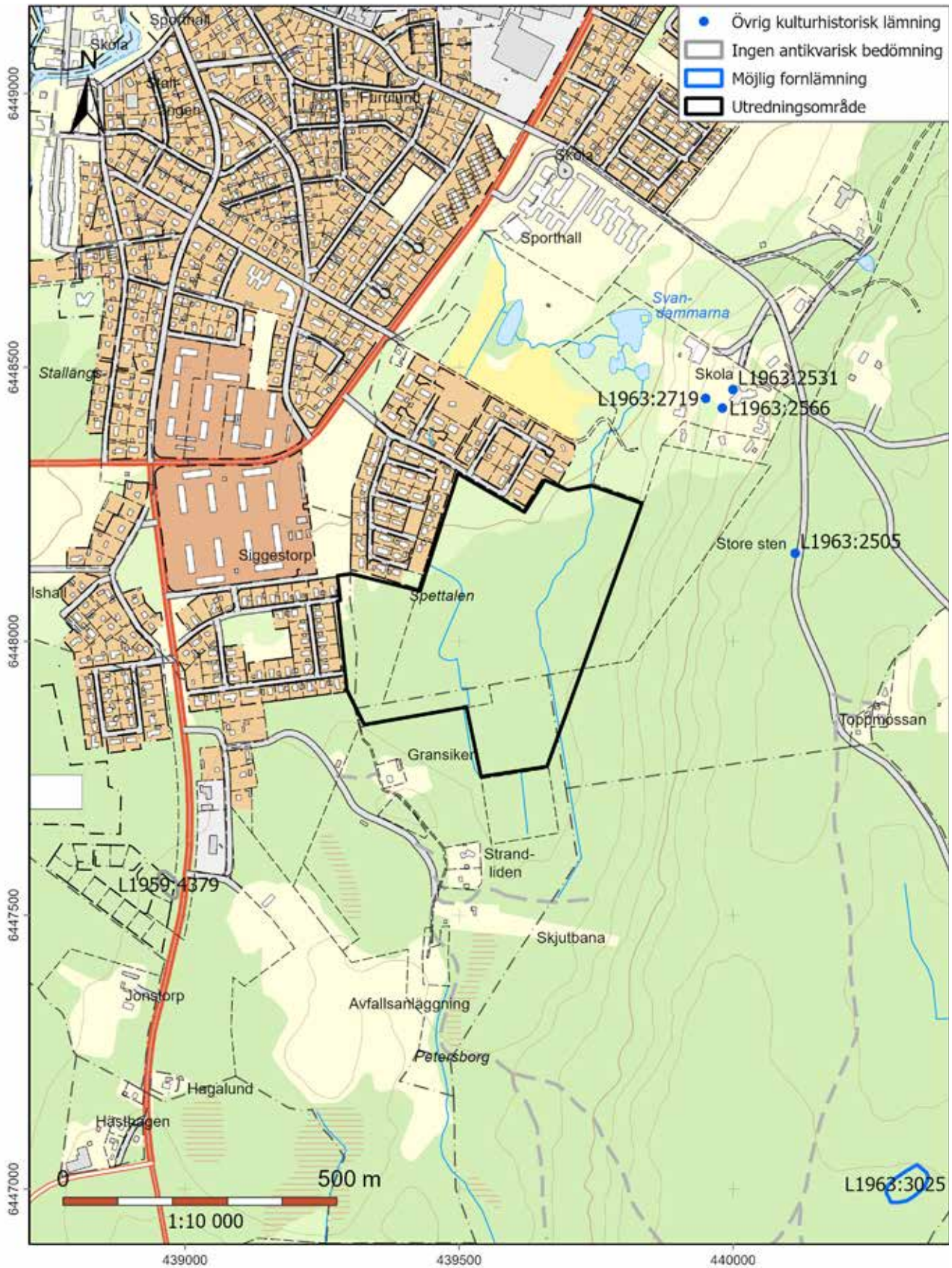
En arkeologisk undersökning (UN) utförs med anledning av att en fornlämning behöver tas bort. Syftet med en arkeologisk undersökning är att dokumentera en fornlämning, ta till vara fornynd, rapportera och förmedla resultaten för att skapa kunskap av relevans för myndigheter, forskning och allmänhet. Dokumentationsmaterialet och fynden ska bevaras för framtiden samt tolkas vetenskapligt och infogas i ett kulturhistoriskt sammanhang. Undersökningen innebär att hela eller delar av fornlämningen slutgiltigt tas bort. Efter att fornlämningen tagits bort är marken fri att exploatera ur fornlämningssynpunkt.

Mer information om den uppdragsarkeologiska processen finns på Riksantikvarieämbetets hemsida.

Sammanfattning

Under hösten 2023 har Jönköpings läns museum genomfört en arkeologisk utredning i två steg som berörde ett flertal fastigheter i Tidaholm. Vid steg 1-delen av utredningen påträffades två kulturhistoriska lämningar, ett område med skogsbrukslämningar (L2023:7266) bestående av kolbottnar och stybbgropar samt ett område med fossil åkermark (L2023:7260) bestående av röjningsrösen och röjda ytor. Ett eventuellt boplatsläge identifierades även som då gick vidare till en steg 2-utredning vilken innefattade sökschaktning. Inga tecken på att det skulle ha funnits en boplat inom området kunde identifieras vid sökschaktningen.

Figur 1. Utdrag ur digitala fastighetenskartan. Skala 1:10 000.

Inledning

Hösten/tidig vinter 2023 har Jönköpings läns museum utfört en arkeologisk utredning, steg 1 och steg 2, inom fastigheter naHelliden 2:1, Helliden 2:28, Siggestorp 4:1, Siggestorp 1:16, Siggestorp 1:3 i Tidaholm kommun. Detta med anledning av att Tidaholms kommun ämnar ta fram en detaljplaneläggning inför planerad bostadsbyggnation. Utredningsområdet omfattade cirka 18,5 hektar. Fält- och rapportansvarig var Emma Boman, arkeolog vid Jönköpings läns museum.

Arkiv- och kartstudie utfördes i samband med författandet av undersökningsplanen av kulturgeograf Ådel Vestbö-Franzén. En översiktlig kartstudie utfördes även av rapportansvarig i samband med författandet av basrapporten.

Målsättning och metod

Syftet med arkeologiska utredningen var att fastsälla eventuell förekomst av fornlämningar och kulturhistoriska lämningar inom planerat arbetsområde.

Utredningen har genomförts i två steg. Vid steg 1-utredningen har området inventerats för att se om lämningar synliga ovan jord fanns inom utredningsområdet. Steg 1-utredningen ämnade även fastställa eventuella boplatslägen där upptagandet av sökschakt i så fall skulle vara aktuellt.

Vid steg 2-utredningen har sökschakt tagits upp i syfte att utreda identifierade boplatslägen.

Påträffade lämningar och sökschakt har mätts in med GPS med nätverks-RTK, fotograferats och beskrivits i fält. Upptagna sökschakt har lagts igen med maskin.

Topografi

Utredningsområdet är beläget vid foten av ett långsträckt höjdparti i öster. Cirka 1/3 av utredningsområdets södra och östra delar består av utdikad sankmark, en åtgärd som gjordes redan under 1800-talet. Hela området utgörs av skogsmark med förekomst av både barr- och lövträd.

Väster och norr om utredningsområdet återfinns bebyggelse med tillhörande vägnät och parkeringar. I öster och norr fortsätter skogslandskapet och sankmarken.

Inom utredningsområdet är det jordarten sandig morän som dominerar. Det förekommer även isälvsediment, med sand och torv. Allra längst i norr finns även glacial lera.

Fornlämnings- och kulturmiljö

Runtom utredningsområdet är det relativt få registrerade lämningar. Majoriteten av lämningarna utgörs av kulturhistoriska lämningar.

Norr om utredningsområdet utgörs samtliga registrerade

lämningar av just kulturhistoriska lämningar. Här finner vi två minnesmärken knutna till famiuljen von Essen (L1963:2719 och L1963:2531) samt en fornlämningsliknande lämning (L1963:2566) som utgörs av en sentida rest sten.

I öst återfinns två platser med tradition (L1963:2505 och L1963:2120) samt en fångstgrop (L1963:3034). Även här utgörs samtliga av kulturhistoriska lämningar.

I sydöst finner vi enbart en lägenhetsbebyggelse registrerad (L1963:3025), även denna är en kulturhistorisk lämning.

I väst finner vi den närmast belägna fornlämningen som utgörs av ett boplatsområde (L2020:1204). Det finns ytterligare en boplats registrerad (L1959:3806), denna boplats är redan undersökt och borttagen. Utöver dessa finns det fyra registrerade hägnader (L1959:4377, L1959:4378, L1959:3337 samt L1959:3336) där samtliga är kulturhistoriska lämningar. Slutligen finns det även här en fossil åker (L1959:4379) som är undersökt och borttagen.

Kartanalys

Under 1800-talet bestod cirka 1/3 av utredningsområdet södra och östra delar av sankmark som har dikats ut. Dessa områden omvandlades till odlingsmark som står övergiven från 1960, enligt den ekonomiska kartan. Utdikningsområdet är väl synligt på Laga skifteskartan från år 1883. På Häradsekonomen från år 1880 kan man se att stora delar av området utgörs av uppodlad mark.

Tidigare undersökningar

Cirka 800 meter väster om nu aktuellt utredningsområde har Västergötlands museum genomfört en steg 1 och steg 2-utredning (Henriksson 2018 och Norrman 2018)) som ledde vidare till en förundersökning av boplats L1959:3806 (tidigare RAÄ Baltak 47). Detta med anledning av att Tidaholms kommun planerade ett nytt bostadsområde inom fastigheten Siggestorp 3:1. Vid förundersökningen påträffades och undersöktes 6 härdar/härdrester. Sammanlagt tre kolpover samlades in i syfte att datera boplatsen. Dateringarna blev något spridda med den äldsta som landade kring cirka 6400–6000 f.Kr och de andra två cirka 600–400 f.Kr och cirka 100–300 e.Kr (Catharina 2018).

År 2017 genomförde Västergötlands museum en utredning inom fastigheter Siggestorp 3:1 och 4:1 cirka 340 meter sydväst om nu aktuellt utredningsområde (Norrman 2017). Vid utredningen påträffades bland annat en fossil åker (L1959:4379). Denna lämning blev år 2018 föremål för en arkeologisk förundersökning. Vid förundersökningen fick lämningen en ändrad utbredning och beskrivning men utöver det kunde inga fynd eller något daterbart material påträffas. Ingen iakttagelse av en äldre odlingshorisont kunde göras varför lämningen kunde betraktas som undersökt och borttagen (Norrman 2018).

Figur 2. Anna övervakar sökschaktningen

Resultat

Vid aktuell utredning har vid steg 1-utredningen ett område med skogsbrukslämningar och ett område med fossil åkermark påträffats. Ett område pekades även ut som ett eventuellt boplatsläge och som därmed även steg 2-utreddes genom sölschaktning.

Tabell 1.
Tabell över nyregistrerade lämningar

L:nummer	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Kommentar
L2023:7260	Område med fossil åkermark	Område med fossil åkermark, 77x40 m (N-S), bestående av 6 röjningsrösen, ca 2-4 m diam och mellan 0,2-0,4 m h av ca 0,2 m st stenar som är kraftigt övermossade. Mellan röjningsrösen återfinns röjda ytor, ca 27x26 och 31x13 m (Ö-V resp N-S).	Övrig kulturhistorisk lämning	
L2023:7266	Område med skogsbrukslämningar	Område med kolbottnar, 57,5x29,5 m (NÖ-SV), bestående av 2 kolbottnar. Kolbotten, 13 m diam och 0,3 m h. Omgiven av 4 stybbgropar, 3-4x1,5-2 m och 0,2-0,4 m dj. Kol vid provstick. Kolbotten, 15 m diam och 0,5 m h. Omgiven av 4 stybbgropar, ca 4x2 m och 0,3 m dj. Kol vid provstick.	Övrig kulturhistorisk lämning	

Område med skogsbrukslämningar

Vid steg 1-utredningen påträffades ett område med skogsbrukslämningar som har fått benämningen L2023:7266. Lämningen utgörs av två kolbottnar som båda är omgivna av fyra stybbgropar var. Kol framkom i båda vid sondning. Lämningen är bedömd som övrig kulturhistorisk.

Område med fossil åkermark

Vid steg 1-utredningen påträffades även ett område med fossil åkermark som har fått benämningen L2023:7260. Lämningen består av sex röjningsrösen med röjda ytor mellan. Lämningen är bedömd som övrig kulturhistorisk.

Sölschaktning, boplatsoområde

Sölschakt togs upp inom den yta som identifierades som ett möjligt boplatsläge. Inga anläggningar, lager eller fynd påträffades. För beskrivningar av schakten se tabell 2, ovan.

Fynd

Inga fynd har påträffats.

Utvärdering av undersökningsplanen

Syftet med den arkeologiska utredningen var att ta reda på om fornlämningar berörs av planerat arbetsföretag vilket vi bedömer att vi har gjort.

Figur 3. Område med fossil åkermark, L2023:7260, med röjningsrösen och odlade ytor.

ANTIKVARISK BEDÖMNING / KOMMENTAR

Antikvarisk bedömning görs utifrån Riksantikvarieämbetets praxis för tillämpning av kulturmiljölagen (KML). Lämningsstyperna och deras bedömning redovisas i den så kallade *Lämningsstyplistan* som är upprättad och ajourhållen av Riksantikvarieämbetet. Länsstyrelsen gör den slutliga bedömningen inom ett uppdrag.

Fornlämning

Fornlämning är en lämning som är skyddad enligt kulturmiljölagen. För att kunna bedömas som fornlämning måste den vara äldre än 1850. Tre kriterier måste också vara uppfyllda; det ska vara en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Övrig kulturhistorisk lämning

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Möjlig fornlämning

Möjlig fornlämning anges för lämningar som kräver vidare utredning för att den antikvariska bedömningen ska kunna fastställas. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte kunnat fastställa lämningens utbredning.

Ingen antikvarisk bedömning

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller helt förstörda. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

Ej fastställd

Den antikvariska bedömningen har inte fastställts. Avser till exempel boplatsslägen där en arkeologisk utredning steg 2 krävs för att eventuellt kunna finna spår som inte är synliga ovan mark.

Schakt	Beskrivning
1.	Ca 18x1,7 m bestående av morän. En orörd marknivå nåddes på ca 0,15 m dj och bestod av sand med inslag av småsten.
2	Ca 15x1,7 m bestående av morän. En orörd marknivå nåddes på ca 0,15 m dj och bestod av sand med inslag av småsten.
3	Ca 10x1,7 m bestående av morän. En orörd marknivå nåddes på mellan 0,15-0,2 m dj och bestod av sand med inslag av småsten.
4	Ca 16x1,7 m bestående av morän. En orörd marknivå nåddes på mellan 0,15-0,2 m dj och bestod av sand med inslag av småsten.
5	Ca 17x1,7 m bestående av morän. En orörd marknivå nåddes på mellan 0,15-0,2 m dj och bestod av sand med inslag av småsten.
6	Ca 20x1,7 m bestående av morän. En orörd marknivå nåddes på mellan 0,15-0,2 m dj och bestod av sand med inslag av småsten.
7	Ca 19,5x1,7 m bestående av morän. En orörd marknivå nåddes på mellan 0,15-0,2 m dj och bestod av sand med inslag av småsten.
8	Ca 19,5x1,7 m bestående av morän. En orörd marknivå nåddes på ca 0,15 m dj och bestod av sand med inslag av småsten.
9	Ca 14x1,7 m bestående av morän. En orörd marknivå nåddes på ca 0,15 m dj och bestod av sand med inslag av småsten.
10	Ca 14x1,7 m bestående av morän. En orörd marknivå nåddes på ca 0,15 m dj och bestod av sand med inslag av småsten.
11	Ca 14,5x1,7 m bestående av morän. En orörd marknivå nåddes på ca 0,15 m dj och bestod av sand med inslag av småsten.

Tabell 2.

Tabell över upptagna schakt med beskrivningar.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-22698-2023
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2023-10-04
Jönköpings läns museums dnr:	2023-219
Uppdragsgivare:	Tidaholms kommun
Rapportansvarig:	Emma Boman
Rapportgranskning:	Anna Ödeén
Fältansvarig:	Emma Boman
Fältpersonal:	Annie Rosén, Anna Ödeén, Emma Boman
Fältarbetstid:	2023-11-08 och 2023-11-16
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Tidaholms kommun
Socken:	Agnetorp socken
Fastighetsbeteckning:	Helliden 2:1, Helliden 2:28, Siggestorp 4:1, Siggestorp 1:16 och Siggestorp 1:3
Koordinater:	E: 439 546, N: 6 448 050
Koordinatsystem:	Sweref 99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Undersökningsyta:	18,5 hektar
Lämningsnummer:	L2023:7260, L2023:7266
Lämningsstyp:	Område med skogsbrukslämningar, område med fossil åkermark
Tidsperiod:	Nyare tid
Tidigare undersökningar:	Västergötlands museum arkeologisk rapport: 2018:25, 2018:23, 2018:14, 2018:8, 2017:26

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Riksantikvarieämbetet, Stockholm (RAÄ)

Kulturmiljöregistret, Fornsök: <https://app.raa.se/open/fornsok>

Kartmaterial

Rikets allmänna arkiv: Tidaholm socken. Rak-id: J112-43-20, bladnamn: 43-20. Häradsekonomiska kartan 1877-82

Lantmäterimyndighetensnas arkiv: Tidaholm socken. Akt: 16-agn-78. Laga skifte 1883

Tryckta källor och litteratur

Henriksson, Catharina. 2018. *Arkeologisk utredning steg 2, del av Siggestorp 3:1, detaljplan. Baltak socken, Tidaholms kommun, Västergötland*. Arkeologisk rapport 2018:23, Västergötlands museum

Henriksson, Catharina. 2018. *Arkeologisk förundersökning RAÄ 47, Baltak socken, Tidaholms kommun. Arkeologisk förundersökning RAÄ 47, Baltak socken, Tidaholms kommun, Västergötland*. Arkeologisk rapport 2018:25, Västergötlands museum

Norrman, Maria. 2017. *Detaljplan Rosenberg, Tidaholms kn - Arkeologisk utredning. Arkeologisk utredning inför detaljplan, Siggestorp 3:1 och 4:1, Baltaks socken, Tidaholms kommun, Västergötland*. Arkeologisk rapport 2017:26, Västergötlands museum

Norrman, Maria. 2018. *Detaljplan Södra Roserberg, Tidaholms kn - Arkeologisk utredning steg 1. Arkeologisk utredning steg 1 inför detaljplan, Siggestorp 3:1, Baltaks socken, Tidaholms kommun, Västergötland*. Arkeologisk rapport 2018:8, Västergötlands museum.

Norrman, Maria. 2018. *RAÄ Tidaholm 7, Tidaholms kn - Arkeologisk förundersökning. Arkeologisk förundersökning inför detaljplan RAÄ Tidaholm 7, Tidaholm socken, Tidaholm kommun, Västergötland*. Arkeologisk rapport 2018:14, Västergötlands museum

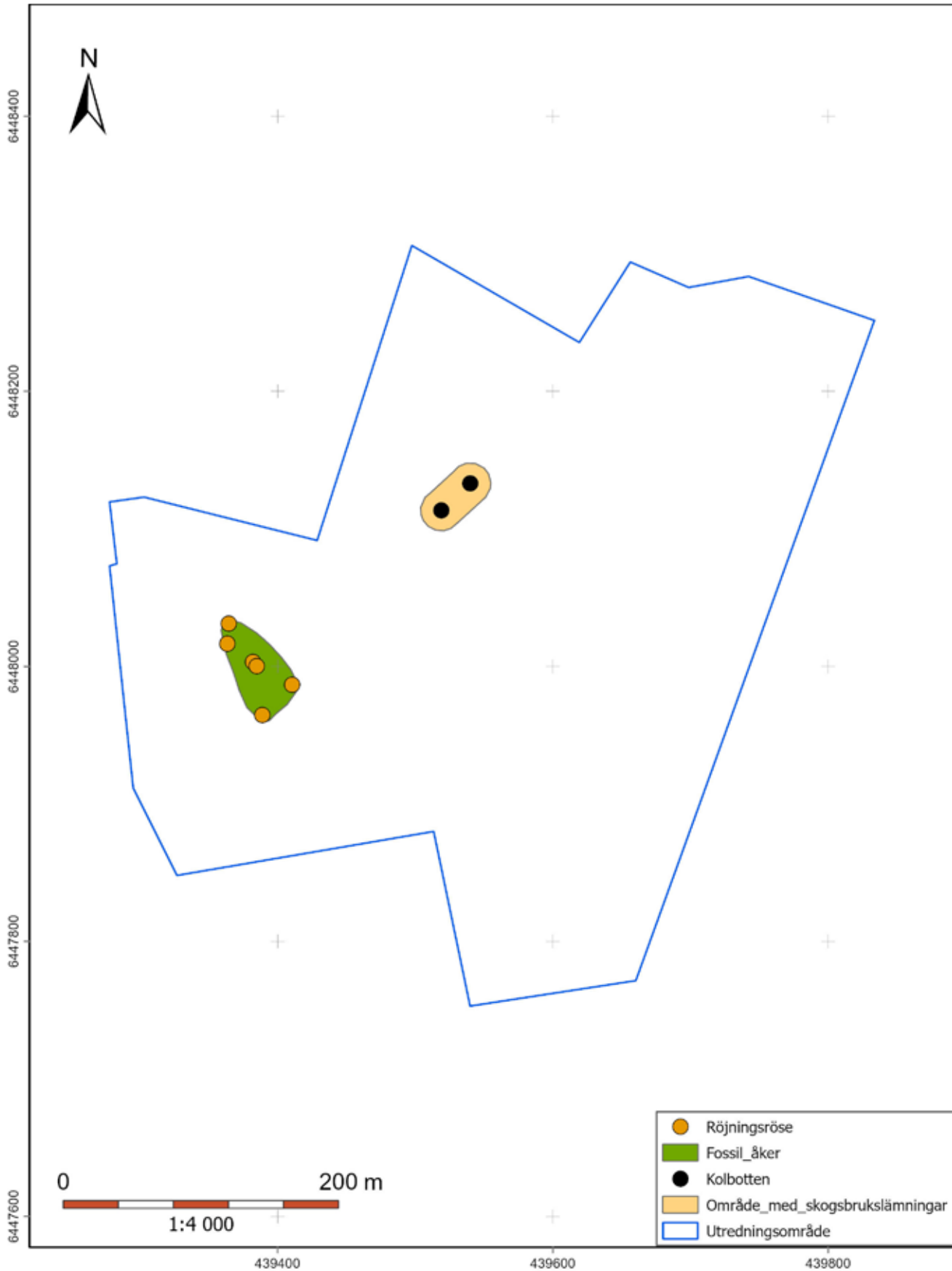

Bilaga 1. Kartor

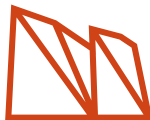
Utredningsområdet med eventuellt boplatsläge som identifierades vid steg 1-utredningen och upptagna söschakt som gjordes vid steg-2 utredningen.

Utredningsområdet tillsammans område med skogsbrukslämningar L2023:7266 och område med fossil åkermark L2023:7260 som påträffades vid steg 1-utredningen.

Under hösten 2023 har Jönköpings läns museum genomfört en arkeologisk utredning i två steg som berörde ett flertal fastigheter i Tidaholm. Vid steg 1-delen av utredningen påträffades två kulturhistoriska lämningar, ett område med skogsbrukslämningar (L2023:7266) samt ett område med fossil åkermark (L2023:7260). Ett eventuellt boplatsläge identifierades även vilken då gick vidare till en steg 2-utredning som innefattade sökschaktning. Inga tecken på att det skulle ha funnits en boplats inom området kunde identifieras vid sökschaktningen.

Arkeologisk rapport 2024:03
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM